

Projekt

Druk nr 6

**UCHWAŁA NR XLVIII/.../2018
RADY POWIATU ŁÓDZKIEGO WSCHODNIEGO**

z dnia 22 marca 2018 r.

**w sprawie przyjęcia „Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej
w Powiecie Łódzkim Wschodnim na lata 2018-2020”**

Na podstawie art. 4 ust. 1 pkt 3a i art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1868 oraz z 2018 r. poz. 130) w związku z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697, 1292 i 2217 oraz z 2018 r. poz. 107) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim na lata 2018-2020, w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

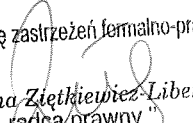
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Łódzkiego Wschodniego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu na tablicy ogłoszeń Starostwa Powiatowego w Łodzi w terminie 7 dni od daty podjęcia.

Przewodniczący Rady
Powiatu Łódzkiego Wschodniego

Sławomir Sokołowski

Dyrektor
Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
mgr Urszula Łuźniak

„Nie wnoszę zastrzeżeń formalno-prawnych”

Anna Ziętkiewicz-Liber
radca prawny

Uzasadnienie

Na podstawie art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych Powiatu należy opracowanie i realizacja trzyletnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej zawierających m.in. coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

W związku z powyższym przedstawiam kolejny trzyletni Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim na lata 2018-2020 z prośbą o jego przyjęcie.

Dyrektor
Powiatowego Centrum Politycy Rodziny
mgr Urszula Łukniak

Załącznik
Do Uchwały Nr ...../
Rady Powiatu Łódzkiego Wschodniego
z dnia .....

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej
w Powiecie Łódzkim Wschodnim
na lata 2018 – 2020

**OPRACOWANY PRZEZ
POWIATOWE CENTRUM POMOCY RODZINIE**

Spis treści

Wstęp.....	3
1. Ochrona prawna rodziny	4
1.1. Instytucje powołane do ochrony rodziny w Polsce.....	5
1.2. Prawa dziecka w rodzinie.....	6
2. Rodzina jako naturalne środowisko wychowawcze.....	7
2.1. Określenie rodziny.....	7
2.2. Rodzaje rodziny.....	8
2.3. Klasyfikacja rodziny.....	8
2.4. Funkcje rodziny w społeczeństwie.....	8
2.5. Alternatywne formy rodziny.....	9
3. Dysfunkcje współczesnej rodziny.....	9
3.1. Rodzaje rodzin dysfunkcyjnych.....	9
3.2. Funkcjonowanie rodziny dysfunkcyjnej oparte na trzech zasadach: „nie mów, nie ufaj, nie odczuwaj”.....	10
4. Wsparcie rodzin dysfunkcyjnych.....	10
4.1. Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.....	10
4.2. Alkoholizm.....	11
4.3. Przemoc w rodzinie.....	11
4.4. Narkomania.....	12
5. Instytucjonalne i rodzinne formy pieczy zastępczej.....	12
5.1. Rodzinne formy pieczy zastępczej.....	13
5.2. Instytucjonalne formy pieczy zastępczej.....	13
5.3. Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.....	14
6. Organizacja rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim.....	15
6.1. Piecza zastępcza w Powiecie Łódzkim Wschodnim w latach 2015 – 2017.....	15
6.2. Piecza zastępcza w Powiecie Łódzkim Wschodnim w latach 2018 – 2020.....	17
7. Główne cele i kierunki działań w zakresie pieczy zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim.....	18
7.1. Wnioski do programu.....	19
7.2. Główny cel Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018 – 2020.....	19
7.3. Cele szczegółowe.....	19
7.4. Priorytety programu.....	21
7.5. Zakładane rezultaty realizacji programu.....	21
7.6. Beneficjenci programu.....	22
7.7. Realizatorzy programu.....	22
7.8. Partnerzy programu.....	22
8. Ewaluacja i monitoring programu.....	23
9. Promocja i monitorowanie programu.....	23
9.1. Promocja Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej.....	23
9.2. Monitorowanie poszczególnych zadań.....	23
10. Miejsce i czas realizacji.....	24
11. Zasady finansowania programu.....	24
12. Analiza SWOT Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej.....	24
13. Podsumowanie.....	26

Wstęp

Kolejny trzyletni Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim na lata 2018 – 2020 został przygotowany jako rozwinięcie Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014-2020 i kontynuacja realizacji zadań nałożonych na powiat ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Opracowanie i realizacja Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na trzy kolejne lata ma na celu usprawnienie zadań nałożonych przez ustawę oraz zaplanowanie środków finansowych, w tym także pochodzących ze źródeł zewnętrznych.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie jest jednostką organizacyjną samorządu powiatowego powołaną m.in. do realizacji i koordynacji działań w zakresie pomocy społecznej, przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz jest organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim.

Wzmocnienie spójności rodzin, pomoc w utrzymaniu naturalnych więzi w rodzinie, a także doraźne, materialne i niematerialne wsparcie, czyli stworzenie rozwiązań profilaktycznych umożliwiających działania osłonowe zapobiegające izolacji i marginalizacji rodzin, to przedsięwzięcia na rzecz całej społeczności. W społeczeństwie rodzina zajmuje priorytetowe miejsce. W rodzinie wychowują się kolejne pokolenia, które w okresie swej dorosłości kształtują społeczeństwo. Uwzględnienie możliwości rozwojowych rodziny, jej zdolności do przezwyciężania braków i pokonywania trudności jest podstawą programów skierowanych na wspieranie rodziny.

Zawarte w niniejszym programie propozycje pomocowe i kierunki działań mają na celu wsparcie rodzin w prawidłowym wypełnianiu funkcji i ról społecznych.

1. Ochrona prawna rodziny

Wśród zasad prawa rodzinnego w Polsce podstawowe znaczenie ma zasada dobra dziecka. Sprowadza się ona do zapewnienia dziecku maksymalnej ochrony zarówno w zakresie jego interesów osobowych, jak i majątkowych.

Zasada ochrony prywatności życia rodzinnego wynika wprost z Konstytucji cyt. „Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz decydowania o swoim życiu osobistym”. Tak więc funkcjonowanie rodziny nie może być dla państwa obojętne, jednak ingerencja państwa w stosunki rodzinne powinna następować wyłącznie w sytuacjach szczególnych, zgodnie z zasadą pomocniczości.

Zasada solidarności w rodzinie ma swoje odbicie w przepisach dotyczących relacji między rodzicami a dziećmi, w szczególności wynikających z obowiązków leżących u podstaw sprawowania władzy rodzicielskiej, wzajemnych zobowiązań alimentacyjnych, a także przepisach Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego, ustawy o pomocy społecznej i ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Do najważniejszych źródeł prawa rodzinnego w Polsce zalicza się m.in.:

- 1) Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku;
- 2) Kodeks Rodziny i Opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 roku;
- 3) ustawę z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- 4) ustawę z dnia 29 września 1986 roku prawo o aktach stanu cywilnego;
- 5) ustawę z dnia 7 stycznia 1993 roku o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży;
- 6) ustawę z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej;
- 7) ustawę z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
- 8) ustawę z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Konstytucja zawiera kilka przepisów mających fundamentalne znaczenie dla prawnej ochrony rodziny. Formułuje ona najważniejsze zasady prawa rodzinnego oraz gwarantuje wolność w wyborze, dla swoich dzieci, szkół innych niż publiczne oraz prawo do zapewnienia dzieciom wychowywania i nauczania moralnego i religijnego.

Głównym źródłem prawa rodzinnego, a tym samym aktem kształtującym system prawnej pomocy i ochrony rodziny jest Kodeks Rodziny i Opiekuńczy, który reguluje stosunki rodzinne oparte na małżeństwie, pokrewieństwie, powinowactwie i przysposobieniu. Akt ten zawiera unormowania dotyczące stosunków opiekuńczych w rodzinie, został uchwalony w celu rozbudowania i uzupełnienia regulacji prawa rodzinnego.

Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich, uchwalona w celu zapobiegania demoralizacji i dokonywania czynów karalnych przez dzieci i młodzież, zawiera uregulowania proceduralne, których celem jest doprowadzenie do rozpatrywania spraw nieletnich przez sąd, w sposób adekwatny do wieku i rozwoju dziecka.

Ustawa – prawo o aktach stanu cywilnego zawiera przepisy dotyczące skutków prawnych takich zdarzeń, jak zawarcie, a także rozwiązanie i unieważnienie małżeństwa, uznanie i unieważnienie uznania dziecka, sądowe ustalenie i zaprzeczenie ojcostwa oraz przysposobienie i rozwiązywanie przysposobienia.

Ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży zawiera regulacje dotyczące realizowania przez rodzinę jej funkcji prokreacyjnej, w kontekście zagwarantowanego w konstytucji prawa do życia.

Przepisy ustawy o pomocy społecznej normują zagadnienia pomocy państwa, adresowane do najuboższej i niezaradnej życiowo warstwy społeczeństwa. Działania organów administracji publicznej w sferze udzielania świadczeń z pomocy społecznej ukierunkowane są na zapobieganie, łagodzenie skutków i przewyciężanie ryzyk socjalnych.

Na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, rodzinie mającej trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dziecku z tej rodziny udziela się pomocy, w szczególności w formie poradnictwa rodzinnego, terapii rodzinnej rozumianej, jako działania psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne, mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania jej zadań i ról społecznych oraz zapewnienia dzieciom opieki i wychowania.

Jeśli dziecko jest pozbawione opieki i wychowania ze strony rodziców biologicznych, wówczas obowiązkiem państwa jest zapewnienie mu pomocy w formie pieczy zastępczej rodzinnej lub instytucjonalnej. Rodzina zastępcza stanowi rodzinną formę pieczy zastępczej, a model ten sprowadza się do zapewnienia dziecku warunków życia i rozwoju podobnych do warunków panujących w prawidłowo funkcjonującej rodzinie naturalnej. Dziecko umieszczone w rodzinie zastępczej, którego rodzice biologiczni mają ograniczoną władzę rodzicielską, nadal jest prawnie dzieckiem swoich rodziców. Natomiast dziecko, którego rodzice nie żyją lub są pozbawieni władzy rodzicielskiej jest zgłaszane do Ośrodka Adopcyjnego.

W ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie podkreśla się, że osoby dotknięte przemocą w rodzinie powinny być objęte pomocą prawną, psychologiczną, medyczną oraz socjalną. Ustawa zakłada tworzenie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadzenie i realizację programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz prowadzenie ośrodków wsparcia i ośrodków interwencji kryzysowej.

1.1. Instytucje powołane do ochrony rodziny w Polsce

Instytucje powołane do ochrony rodziny w Polsce to m.in.: sądy rodzinne, prokuratura, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, instytucje pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe działające na rzecz dziecka i rodziny.

Właściwość sądów rodzinnych w Polsce jest bardzo szeroka. Obejmuje ona sprawy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, dotyczące demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz środków odurzających i psychotropowych, a także sprawy należące do właściwości sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw np.: prawo o aktach stanu cywilnego, o zawodzie lekarza, o ochronie zdrowia psychicznego, o pomocy społecznej, o paszportach.

Rola prokuratora w zakresie sprawowania prawnej ochrony rodziny przejawia się w jego statusie oskarżyciela publicznego, między innymi w sprawach karnych, konfliktach rodzinnych, a także w jego kompetencjach na gruncie procedury cywilnej. Prokurator może żądać wszczęcia postępowania w każdej sprawie oraz wziąć udział w każdym już toczącym się postępowaniu, jeżeli według jego oceny wymaga tego ochrona praworządności, praw obywateli lub interesu społecznego.

Rzecznik Praw Obywatelskich może żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych oraz brać udział w każdym toczącym się postępowaniu. Może on także samodzielnie prowadzić postępowanie wyjaśniające, zwracać się o zbadanie sprawy do innych organów oraz żądać przedłożenia informacji o stanie spraw prowadzonych przez sądy, prokuraturę i inne organy ścigania.

Rzecznik Praw Dziecka stoi na straży życia i ochrony zdrowia dziecka, wychowania w rodzinie, godziwych warunków socjalnych oraz prawa do nauki. Zadaniem Rzecznika jest podejmowanie działań zmierzających do ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz złym traktowaniem, a także szczególną troską o prawa dzieci niepełnosprawnych.

Do jednostek powołanych do pomocy rodzinie należą: powiatowe centra pomocy rodzinie, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, ośrodki pomocy społecznej, placówki opiekuńczo – wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo – terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki wsparcia, ośrodki interwencji kryzysowej.

1.2. Prawa dziecka w rodzinie

W trosce o poprawę losu dziecka w dniu 20 listopada 1989 r. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych uchwaliło jednomyślnie Konwencję Praw Dziecka. Polska ratyfikowała Konwencję w dniu 7 lipca 1991 r. Konwencja Praw Dziecka jest światową konstytucją praw dziecka, chroniącą jego godność, równość i podstawowe prawa.

Polska, jako jedno z państw będących stroną Konwencji, zobowiązana jest do przestrzegania i gwarantowania praw w niej zawartych. Zadaniem państwa jest dbanie o zapewnienie dziecku ochrony i opieki, czuwanie, aby rodzice i opiekunowie wywiązywali się ze swoich obowiązków wobec dzieci, przy jednoczesnym poszanowaniu praw rodzicielskich. Prawa dzieci są więc często równoznaczne z obowiązkami rodziców i państwa wobec dzieci.

Niektóre prawa dziecka zawarte w Konwencji Praw Dziecka to:

- 1) dziecko ma prawo do szczególnej troski i pomocy;
- 2) dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości dziecko powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia;
- 3) dziecko powinno być w pełni przygotowane do życia w społeczeństwie, jako indywidualnie ukształtowana jednostka, wychowywana w duchu pokoju, godności i tolerancji, wolności, równości i solidarności;
- 4) dziecko, z uwagi na swoją niedojrzałość psychiczną i fizyczną, wymaga szczególnej troski, w tym właściwej ochrony prawnej, zarówno przed, jak i po urodzeniu;
- 5) dziecku przysługuje prawo do godności, równości, wolności sumienia, swobodnego wyrażania myśli, korzystania z dziedzictwa kulturowego; prawo do wypoczynku, do tożsamości narodowej, rasowej, kulturalnej, religijnej;
- 6) dziecku przysługuje dbałość o jego rozwój osobowości, zdolności umysłowych i fizycznych.

2. Rodzina jako naturalne środowisko wychowawcze

2.1. Określenie rodziny

Rodzina jest małą grupą społeczną, składającą się z rodziców, ich dzieci i krewnych. To najgłębsza wspólnota życia i miłości. Tu każda osoba dochodzi do pełni człowieczeństwa. Rodzina stwarza najdoskonalsze warunki do rozwoju każdego człowieka w jego niepowtarzalności i wyjątkowości a także jest pierwszą szkołą życia w społeczeństwie. Stanowi środowisko wychowawcze, które oddziałuje na jednostkę bardzo długo, czasami nawet przez całe życie.

Funkcje rodziny:

- 1) biologiczne – związane z prokreacją;
- 2) ekonomiczne – dotyczące materialnych potrzeb członków rodziny;
- 3) socjalizacyjne (w tym wychowawcze) – polegające na przekazywaniu dziecku norm i wartości moralnych, na wprowadzaniu go w świat;
- 4) usługowo – opiekuńcze – związane z opieką nad dziećmi i pozostałymi członkami rodziny.

Rodzina, wypełniając swe funkcje zaspokaja następujące potrzeby człowieka:

- 1) bezpieczeństwa;
- 2) poznania;
- 3) akceptacji;
- 4) kontaktu emocjonalnego;
- 5) samodzielności;
- 6) posiadania.

2.2. Rodzaje rodziny

- 1) rodzina funkcjonalna – spełnia wszystkie wymienione wyżej funkcje i zaspokaja potrzeby dziecka.
- 2) rodzina dysfunkcyjna – nie spełnia swoich funkcji, jest źródłem przykrości, podłożem napięć i frustracji, (całkowicie – utrata więzi, totalny chaos; częściowo – alkoholizm, narkomania, długotrwała choroba jednego z członków, ubóstwo, bezrobocie).

Rodzina jest początkiem i źródłem kontaktów międzyludzkich, pierwszych więzi psychicznych dziecka z rodzicami i rodzeństwem, integracji między nimi. Charakteryzuje się określoną strukturą i specyficznym funkcjonowaniem. Rodzinę spośród innych wspólnot ludzkich wyróżniają takie cechy, jak:

- 1) tworzenie się bardzo silnych więzi emocjonalnych;
- 2) spontaniczne, bezpośrednie interakcje pomiędzy członkami rodziny;
- 3) stałe, codzienne przebywanie ze sobą;
- 4) nieograniczone możliwości indywidualnych kontaktów;
- 5) wspólne tradycje, obyczaje, normy, wartości;
- 6) wzajemna odpowiedzialność i troska za siebie;
- 7) pomoc dziecku w zaspokajaniu podstawowych jego potrzeb (bezpieczeństwa, zdrowia, miłości i akceptacji).

2.3. Klasyfikacja rodziny ze względu na poziom warunków wychowawczych:

- 1) rodzina wzorowa – tworząca najlepsze warunki wychowawcze i stale podnosząca ich poziom;
- 2) rodzina normalna – zapewniająca wszechstronny rozwój;
- 3) rodzina wydolna wychowawczo – funkcjonowanie warunków wychowawczych może być zachwiane;
- 4) rodzina niewydolna wychowawczo – są to rodziny, w których współżycie członków rodziny bywa zaburzone;
- 5) rodzina patologiczna – członkowie tej rodziny pozostają w konflikcie z prawem; z takich rodzin wywodzi się największy procent dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie.

2.4. Funkcje rodziny w społeczeństwie

Rodzina spełnia w społeczeństwie wiele różnych funkcji. Można je podzielić na cztery grupy:

- 1) prokreacja i podtrzymanie ciągłości rodu;
- 2) socjalizacja dzieci, czyli nauczanie ich reguł zachowania, uznanych prawideł postępowania w danym społeczeństwie za właściwe i przekazania przyjętego systemu wartości;
- 3) zabezpieczenie podstawowych potrzeb (czyli pożywienia, schronienia i ubrania) jej członkom;

- 4) wskazanie odpowiedniego miejsca w społeczeństwie.

Rodzina, jako grupa społeczna jest z natury cykliczna, czy też odnawialna. Człowiek, w miarę upływu lat, pełni różne role w rodzinie.

2.5. Alternatywne formy rodziny

- 1) rodzina niepełna;
- 2) rodzina adopcyjna;
- 3) rodzina zastępcza;
- 4) rodzina zrekonstruowana;
- 5) rodzinny dom dziecka.

Rodzina odgrywa podstawową rolę w kształtowaniu zdrowia psychicznego dziecka, a tym samym kondycja rodziny ma zasadnicze znaczenie dla zdrowia psychicznego całego społeczeństwa.

3. Dysfunkcje współczesnej rodziny

Przemiany, jakie zachodzą aktualnie w Polsce i na całym świecie mają wpływ na życie rodziny i jej funkcjonowanie. Wywołują w jej strukturze wiele pozytywnych, ale również negatywnych zmian.

Niepokojące zjawiska, zagrażające współczesnej rodzinie m.in. bezrobocie, konkubinat, bieda, ubóstwo, wzrost przestępczości, agresji, alkoholizm i inne uzależnienia, sieroctwo społeczne powodują, że rodzina dotąd prawidłowo funkcjonująca, nie wypełnia podstawowych funkcji wobec własnych dzieci, nie zaspokaja ich potrzeb, nie respektuje praw, jakie przysługują najmłodszym jej członkom, przez co przeradza się w rodzinę dysfunkcyjną.

Dysfunkcja oznacza zaburzenie komunikacyjne w rodzinie, np.: porozumiewanie się wprost, brak akceptacji na wyrażanie emocji; zaburzenie strukturalne rodziny, np.: zamiana ról – dzieci są rodzicami, rodzice dziećmi, centralną postacią jest rodzic będący źródłem dysfunkcji (alkoholik, sprawca przemocy itd.)

3.1. Rodzaje rodzin dysfunkcyjnych

- 1) rodzina z problemem uzależnień, w której jedno bądź oboje rodziców jest uzależnionych od alkoholu, narkotyków i innych substancji psychoaktywnych;
- 2) rodzina z problemem wykorzystywania seksualnego, w której jedno bądź oboje rodziców wykorzystuje seksualnie kogoś (współmałżonka, dzieci) w rodzinie;
- 3) rodzina z przemocą psychiczną, w której jedno bądź oboje rodziców stosuje przemoc emocjonalną (szantaż, zastraszenie itp.) wobec członków swojej rodziny;
- 4) rodzina z przemocą fizyczną, w której jedno bądź oboje rodziców bije, maltretuje fizycznie kogokolwiek z członków rodziny.

Każda rodzina dysfunkcyjna naraża dziecko na stesy, jednak największe problemy stwarza alkoholizm i narkomania rodzica, przemoc we wzajemnych relacjach, wykorzystywanie oraz zaniedbywanie.

3.2. Funkcjonowanie rodziny dysfunkcyjnej oparte na trzech zasadach: „nie mów, nie ufaj, nie odczuwaj”

- 1) „Nie mów” – nakazuje bezwzględne zachowanie milczenia na temat tego, czego dziecko doświadcza we własnej rodzinie. Dorośli członkowie rodziny oczekują, że dziecko będzie ukrywało swoje przeżycia zarówno wewnątrz rodziny, jak i poza nią;
- 2) „Nie ufaj” – wymaga od dziecka, aby nie obdarzało zaufaniem ani członków swojej rodziny, ani nikogo obcego, gdyż ufając naraża się na doznanie krzywdy. Tym samym dziecko nie może uzyskać poczucia bezpieczeństwa, natomiast stale doświadcza poczucia zagrożenia, czuje się słabe i niepewne;
- 3) „Nie odmawiaj” – nakazuje dziecku, by nie zagłębiało się w swoje emocje, nie zastanawiało nad tym, co odczuwa, jakie są tego przyczyny i skutki. Kierowanie się tą zasadą oraz wzrastanie w zdeorganizowanym środowisku to prosta droga do psychopatyzacji dziecka.

Bezbronność dziecka w rodzinach dysfunkcyjnych jest często nadużywana. Rodzice nie starają się chronić dziecka i nie uczą go unikać sytuacji traumatycznych. W efekcie dzieci w takich rodzinach są stale narażone na zranienia emocjonalne.

Dzieci nadmiernie karane przez rodziców za swoje błędy, często stają się w wieku dorosłym albo perfekcjonistami przesadnie wymagającymi wobec siebie i swoich bliskich, albo osobami zbuntowanymi, niepanującymi nad własnym zachowaniem i mającymi trudności w doświadczaniu i wyrażaniu swojej osobowości.

4. Wsparcie rodzin dysfunkcyjnych

4.1. Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych

Dysfunkcją uprawniającą do korzystania z pomocy jest m.in. bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego.

Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych niejednokrotnie jest podstawą do organizowania zastępczych form opieki nad dzieckiem.

Władza rodzicielska – to ogół praw i obowiązków względem dziecka, mających na celu zapewnienie mu należytej pieczy i ochronę jego interesów. Władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak wymaga tego dobro dziecka i jego interes społeczny.

Określając zakres władzy rodzicielskiej państwo uznało jednak za konieczne poddanie jej kontroli sądu opiekuńczego. Ingerencja sądu w wykonywanie władzy rodzicielskiej prowadzi do jej ograniczenia, zawieszenia bądź pozbawienia.

Gdy istnieją jakiegokolwiek wątpliwości co do prawidłowości wykonywania władzy rodzicielskiej, sąd na podstawie zebranego materiału dowodowego bada i ocenia czy dobro dziecka zostało naruszone lub czy jest zagrożone. Efektem tego może być zarządzenie umieszczenia dziecka w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej bądź nadzór kuratora sądowego.

Najczęstszymi przyczynami interwencji sądu są: niewydolność wychowawcza rodziców, zaniedbywanie obowiązku sprawowania pieczy nad dzieckiem, nadużywanie alkoholu przez jedno lub oboje rodziców, nieporadność, brak środków utrzymania, brak odpowiednich warunków mieszkaniowych i inne.

Wsparcie rodzin dysfunkcyjnych, zapewnienie im pomocy w prawidłowym wypełnianiu funkcji zabezpieczających najmłodszych i najsłabszych członków rodzin jest jednym z podstawowych zadań samorządów gminnych i powiatowych.

Rodziny niewydolne wychowawczo są obejmowane pomocą służb społecznych samorządów gminnych i powiatowych. Pracownicy socjalni, asystenci, koordynatorzy rodzin zastępczych współpracują w celu poprawy warunków funkcjonowania tych rodzin i podniesienia ich kompetencji opiekuńczo – wychowawczych. Rodziny obejmowane są pracą socjalną w środowisku, a także kierowane do odpowiednich instytucji udzielających specjalistycznego wsparcia.

4.2. Alkoholizm

W wielu rodzinach daje się zauważyć zjawisko „dziedziczenia” alkoholizmu. Problem nadużywania alkoholu przez podopiecznych pomocy społecznej jest bardzo skomplikowany, ponieważ obok alkoholizmu występują zaburzenia komunikacji między członkami rodziny, bieda, problemy wychowawcze i zdrowotne. Alkoholizm to częsta przyczyna interwencji sądu w sprawy opiekuńczo – wychowawcze.

4.3. Przemoc w rodzinie

Przemoc w rodzinie to intencjonalne działanie zamierzone i wykorzystujące przewagę siły, działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie i szkody. Przemoc w rodzinie charakteryzuje się tym, że:

- 1) jest intencjonalna – przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary;
- 2) siły są nierówne – w relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą;
- 3) narusza prawa i dobra osobiste – sprawca wykorzystuje swoją przewagę i narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności, godności, szacunku itp.);

- 4) powoduje cierpienie i ból – sprawca naraża zdrowie ofiary na poważne szkody, niekiedy zagraża jej życiu.

Wyróżnia się następujące rodzaje i formy przemocy:

- 1) przemoc fizyczna – popychanie, odpychanie, bicie, kopanie, obezwładnianie itp.;
- 2) przemoc psychiczna – wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, stała krytyka, kontrolowanie, ograniczanie itp.;
- 3) przemoc seksualna – wymuszanie pożycia seksualnego, nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych itp.;
- 4) przemoc ekonomiczna i zaniedbanie – odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwienie podjęcia pracy zarobkowej, niezaspokajanie materialnych potrzeb rodziny itp.

Dopuszczenie się przemocy wobec osoby najbliższej jest zachowaniem nagannym i zasługującym na potępienie.

4.4. Narkomania

Terminem narkomania określa się stan uzależnienia od środków odurzających. Pojęcie to ma szerokie znaczenie i obejmuje nie tylko nałogowe używanie narkotyków, ale także stosowanie wszelkich środków wywołujących euforię odurzającą. Nawykowe odurzanie się narkotykami i dopalaczami staje się zjawiskiem masowym i groźnym dla zdrowia i życia (nadużywanie silnych środków narkotycznych i odurzających prowadzi do śmierci, samobójstw) oraz dla mienia społeczeństwa (rozboje, rabunki, kradzieże, popełnione w celu zdobycia pieniędzy na zaspokojenie głodu narkotycznego).

Do najczęstszych zjawisk wskazujących na ryzyko sięgania po narkotyki i dopalacze należą:

- 1) dobra sytuacja materialna powiązana często z „zapracowaniem rodziców”, tzn. zajęciem się pracą zawodową, działaniem społecznym;
- 2) konflikty w rodzinie i małżeństwie (brak porozumienia między rodzicami);
- 3) rozbite rodziny (dzieci wychowywane przez samotne matki);
- 4) wagarowanie i gwałtowny spadek wyników w nauce;
- 5) palenie papierosów, picie alkoholu przed 18 rokiem życia.

Przeciwdziałanie narkomanii to przede wszystkim szeroko zakrojone działania profilaktyczne i kampanie promujące zdrowy styl życia.

5. Instytucjonalne i rodzinne formy pieczy zastępczej

Konwencja Praw Dziecka, ratyfikowana przez Polskę w 1991 roku, stanowi, że „Dziecko pozbawione czasowo lub na stałe swego środowiska rodzinnego lub, gdy ze względu na swoje dobro nie może pozostawać w tym środowisku, będzie miało prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa. Taka opieka może oznaczać adopcję, polegać na umieszczeniu w rodzinie zastępczej lub gdy jest to niezbędne, w odpowiedniej instytucji”.

Dziecku, które z różnych przyczyn nie może wychowywać się w swojej naturalnej rodzinie, państwo zapewnia opiekę i wychowanie w pieczy zastępczej. Najnowszym aktem prawnym w Polsce regulującym tę kwestię jest ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Organizacja pieczy zastępczej w formie rodzinnej lub instytucjonalnej jest zadaniem własnym samorządu powiatu lub samorządu województwa.

5.1. Rodzinne formy pieczy zastępczej

- 1) rodzina spokrewniona – tworzona jest przez małżonków lub osobę niepozostającą w związku małżeńskim, będących wstępnymi lub rodzeństwem dziecka;
- 2) rodzina niezawodowa – mogą ją tworzyć małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka, w tym przez osoby z dalszej rodziny lub osoby obce;
- 3) rodzina zawodowa – małżonkowie lub osoba, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka; rodzina otrzymuje wynagrodzenie za sprawowanie opieki i wychowania.

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, są wspierane przez rodziny pomocowe. W celu realizacji planów pomocy dziecku rodziny współpracują z interwencyjnym ośrodkiem preadopcyjnym, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim.

Rodziny zawodowe dzielą się na:

- 1) zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego;
- 2) zawodowe specjalistyczne;
- 3) zawodowe (do 3 dzieci);
- 4) rodzinny dom dziecka (do 8 dzieci).

Rodziną pomocową może być:

- 1) rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka;
- 2) małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub rodziny przysposabiającej.

5.2. Instytucjonalne formy pieczy zastępczej

- 1) placówki opiekuńczo – wychowawcze (prowadzone przez powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania);
- 2) regionalna placówka opiekuńczo – terapeutyczna (prowadzona przez samorząd województwa lub podmiot, któremu województwo zleciło realizację tego zadania);
- 3) interwencyjny ośrodek preadopcyjny (prowadzony przez samorząd województwa lub podmiot, któremu samorząd województwa zlecił realizację tego zadania).

Typy placówek opiekuńczo – wychowawczych:

- 1) socjalizacyjnego;
- 2) interwencyjnego;
- 3) specjalistyczno – terapeutycznego;
- 4) rodzinnego.

Zadania placówki opiekuńczo – wychowawczej:

- 1) zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne;
- 2) realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku;
- 3) umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba, że sąd postanowi inaczej;
- 4) podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny biologicznej;
- 5) zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych;
- 6) obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi;
- 7) zapewnia korzystanie z przysługujących mu świadczeń zdrowotnych.

5.3. Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia, umieszczonym w pieczy zastępczej dzieciom optymalne warunki rozwoju i wychowania. Organizator obejmuje również wsparciem osoby opuszczające, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo – wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo – terapeutyczną.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej udziela pomocy i wsparcia rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka, współpracuje z sądami, instytucjami, organizacjami pozarządowymi, kościołami, osobami fizycznymi i prawnymi oraz z innymi powiatami i gminami, z których pochodzą wychowankowie pieczy zastępczej.

Pieczą zastępczą zapewnia:

- 1) realizację planu pracy z rodziną lub gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka;
- 2) przygotowanie dziecka do:
  - a) godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
  - b) pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki,
  - c) nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami oraz zdobywania umiejętności społecznych;
- 3) zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno – rekreacyjnych.

6. Organizacja rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim

Na terenie Powiatu Łódzkiego Wschodniego zadania z zakresu zapewnienia opieki i wychowania dzieciom pozbawionym opieki ze strony rodziców biologicznych wykonuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, które od stycznia 2012 roku pełni rolę organizatora rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Powiatu.

Przestrzegana jest zasada, że w przypadku zaistnienia konieczności zapewnienia dzieciom opieki w związku z brakiem opieki ze strony rodziców, priorytetem jest zapewnienie tej opieki przede wszystkim w rodzinnych formach pieczy zastępczej. Najpierw poszukuje się osób mogących zapewnić dziecku opiekę wśród członków rodziny dziecka: dziadków, rodzeństwa, później poszukuje się rodzin niezawodowych i zawodowych. Dopiero po wyczerpaniu wszystkich możliwości dzieci kierowane są do placówki instytucjonalnej, zapewniającej całodobową opiekę.

Na terenie Powiatu Łódzkiego Wschodniego w latach 2015 – 2017 liczba dzieci pozbawionych opieki i wychowania (po początkowym okresie stagnacji) ma tendencję wzrostową. Zjawisko korzystne, które obserwujemy na terenie Powiatu, to zmniejszenie liczby dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Niemniej jednak w przypadku dzieci i młodzieży, których demoralizacja osiągnęła znaczny stopień, rodzinna piecza zastępcza nie sprawdza się. Tym bardziej, że obserwujemy zwiększającą się liczbę młodych osób sięgających po dopalacze i inne środki psychoaktywne. Warto również zwrócić uwagę na zaburzenia psychiczne dzieci, nerwice, depresje itp.

Wszystko to stanowi duże zagrożenie przede wszystkim dla dzieci oraz ich rodzin i w wielu sytuacjach rodzi poczucie bezradności i bezsilności. Coraz częściej też sytuacje dzieci i rodzin są bardzo trudne, stąd też stanowią zagrożenie dla życia i zdrowia osób świadczących działania pomocowe. Bez pomocy i asysty ze strony służb policji interwencje nie mogłyby być zrealizowane przez pracowników organizatora, ośrodka lub sądu.

6.1. Piecza zastępcza w Powiecie Łódzkim Wschodnim w latach 2015 – 2017

W latach 2015 – 2017 w Powiecie Łódzkim Wschodnim wzrosły wydatki na rodzinną pieczę zastępczą przy jednoczesnym spadku wydatków na instytucjonalną pieczę zastępczą.

Sytuację finansową i liczbą dzieci pozostających w pieczy zastępczej w latach 2015 – 2017 ilustrują tabele.

Tabela 1.

Rodziny zastępcze i dzieci w nich umieszczone wg stanu na dzień 31.12 w latach 2015 – 2017.

rok	2015 r.	2016 r.	2017 r.
Ilość rodzin zastępczych/ ilość dzieci w tych rodzinach ogółem, w tym:	96/148	97/150	98/156
spokrewnione rodziny zastępcze	51/70	52/73	53/74
niezawodowe rodziny zastępcze	33/41	32/38	33/40
zawodowe rodziny zastępcze	12/37	13/39	12/42

Według stanu na dzień 31.12.2015 r. dzieci z terenu Powiatu Łódzkiego Wschodniego umieszczonych poza terenem Powiatu było 35, w tym 24 – w rodzinach zastępczych, a 11 w placówkach opiekuńczo – wychowawczych. I odpowiednio według stanu na dzień 31.12.2016 r. – 31 w tym w rodzinach zastępczych 22 i w placówkach opiekuńczo – wychowawczych 9. W roku 2017 na dzień 31.12.2017 r. – 26, w tym w rodzinach zastępczych 19, w placówkach opiekuńczo – wychowawczych – 7.

Tabela 2.

Wydatki Powiatu Łódzkiego Wschodniego przeznaczone na pieczę zastępczą w latach 2015 – 2017.

rok	2015 r.	2016 r.	2017 r.
Wydatki na dzieci z terenu Powiatu Łódzkiego Wschodniego umieszczone w placówkach opiekuńczo- wychowawczych poza Powiatem	492.604,43 zł	436.429,99 zł	373.700,90 zł
Wydatki na usamodzielnienia wychowanków z placówek opiekuńczo- wychowawczych	15.929,20 zł	26.571,60 zł	24.477,47 zł
Wydatki w rozdziale 85508 ogółem, w tym:	2.717.087,87 zł	2.995.621,80 zł	3.078.643,13 zł
- wynagrodzenia i pochodne	676.301,18 zł	816.499,82 zł	893.852,49 zł
- zadania statutowe	58.214,95zł	76.608,14 zł	82.791,83 zł
- dotacje na zadania bieżące jednostek samorządu terytorialnego	291.633,87 zł	333.331,23 zł	301.661,55 zł
- świadczenia na rzecz osób fizycznych	1.690.937,87 zł	1.769.182,61 zł	1.800.337,26 zł
Wydatki na dodatek wychowawczy	-	563.964,54 zł	749.572,31 zł
RAZEM:	3.225.621,50	4.022.587,93 zł	4.226.393,81 zł

Tabela nr 3.

Dochody Powiatu Łódzkiego Wschodniego otrzymane z jednostek samorządu terytorialnego za dzieci umieszczone w pieczy zastępczej w latach 2015 – 2017.

rok	2015 r.	2016 r.	2017 r.
dotacje celowe otrzymane z innych powiatów na dzieci umieszczone w rodzinach zastępczych na terenie Powiatu Łódzkiego Wschodniego	596.719,85 zł	823.686,76 zł	819.859,11 zł
dochody z gmin za dzieci umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej	194.390,88 zł	250.175,14 zł	300.472,56 zł
dochody z gmin za dzieci umieszczone w instytucjonalnej pieczy zastępczej	39.209,37 zł	52.620,76 zł	50.250,09 zł
RAZEM:	830.320,10 zł	1.126.482,66 zł	1.170.581,76 zł

W latach 2012 – 2014 Powiat Łódzki Wschodni dodatkowo pozyskał środki w ramach programów Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej dotyczących „Koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej”. I tak w roku 2015 łącznie była to kwota 43.500,00 zł, w roku 2016 – 30.985,79 zł i w roku 2017 – 47.800,00 zł.

W ramach zaplanowanego w programie Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim w latach 2015 – 2017 zaplanowano limit zawodowych rodzin zastępczych w ilości 5 rodzin a zostało utworzonych 6 rodzin zastępczych zawodowych.

6.2. Piecza zastępcza w Powiecie Łódzkim Wschodnim w latach 2018 - 2020

Rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Powiatu Łódzkiego Wschodniego tak, jak dotychczas będą obejmowane wielozakresowym wsparciem organizatora rodzinnej pieczy zastępczej i koordynatora oraz innych specjalistów, stosownie do indywidualnych potrzeb z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawa.

Najpilniejszą potrzebą Powiatu w zakresie powstania rodzin zastępczych zawodowych byłoby utworzenie rodziny zastępczej specjalistycznej, specjalizującej się w opiece nad małoletnią matką z dzieckiem oraz zawodowych rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowania rodzinnego prowadzonych przez osoby poniżej 50 roku życia.

Skierowanie dziecka do placówki opiekuńczo – wychowawczej na pobyt całodobowy może nastąpić po wyczerpaniu wszystkich możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej lub w rodzinie zastępczej. Pobyt powinien mieć charakter przejściowy. Przyjęcie dziecka do placówki następuje na podstawie orzeczenia sądu rodzinnego, na wniosek rodziców lub na wniosek samego dziecka.

Podobnie, jak w rodzinach zastępczych, głównymi przyczynami umieszczenia dzieci w placówkach opiekuńczo – wychowawczych jest niezaradność rodziców biologicznych w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, trudna sytuacja bytowa, alkoholizm, przemoc w rodzinie czyli czynniki sieroctwa społecznego.

Ważnym nurtem pracy wspierającej rodziny zastępcze i pracowników instytucjonalnych form opieki poza zapewnieniem im wsparcia specjalistów – prawników, terapeutów, lekarzy – jest umożliwienie im udziału w szkoleniach i stałego podnoszenia kwalifikacji.

Należy w tym miejscu wspomnieć o konieczności prowadzenia przez gminy pracy socjalnej, edukacyjnej, psychologicznej z rodzinami biologicznymi dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w celu poprawy funkcjonowania tych rodzin, zmniejszenia ich dysfunkcyjności i stworzenia warunków do powrotu dzieci do rodzin naturalnych.

Jeśli, pomimo prowadzonych działań w rodzinie przez pracowników socjalnych gminnych jednostek pomocy społecznej, asystentów rodziny, innych pracowników i służb nie będzie możliwy powrót dzieci do ich domów, prowadzone będą działania mające na celu uregulowanie sytuacji prawnej dzieci.

Powiat Łódzki Wschodni na lata 2018 – 2020 określa następujące limity nowych rodzin zastępczych zawodowych.

Rok	Limit ilości nowych rodzin zawodowych
2018	1
2019	1
2020	1

7. Główne cele i kierunki działań w zakresie pieczy zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim

Pobyt dziecka w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo – wychowawczej z założenia ma charakter tymczasowy do momentu odzyskania funkcji opiekuńczych przez biologicznych rodziców. W ramach pracy socjalnej prowadzona będzie praca z rodzicami biologicznymi w zakresie: utrzymywania stałych kontaktów z dziećmi umieszczonymi poza rodziną, możliwości wyjścia z trudnej sytuacji życiowej, podjęcia leczenia odwykowego, rejestracji w Powiatowym Urzędzie Pracy i zwiększenia aktywności w poszukiwaniu pracy, pomocy w załatwianiu spraw urzędowych itp.

Z danych opracowanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Łódzkim Wschodnim w latach 2014 – 2020 wynika, że na terenie Powiatu Łódzkiego Wschodniego funkcjonuje niewiele instytucji wspierających funkcjonowanie rodzin.

W każdej z 6 gmin Powiatu Łódzkiego Wschodniego działają:

- 1) Gminny lub Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej;
- 2) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- 3) powoływane są Zespoły Interdyscyplinarne realizujące zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 4) gminne szkoły podstawowe i gimnazja (dla których rok szkolny 2018/2019 będzie ostatnim rokiem działalności);
- 5) przychodnie lekarskie zapewniające mieszkańcom podstawową opiekę zdrowotną.

W strukturach Powiatu działają:

- 1) dwa zespoły szkół ponadgimnazjalnych;
- 2) jeden zespół szkół ogólnokształcących;
- 3) I Liceum Ogólnokształcące w Koluszkach;
- 4) Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna obejmująca pomocą uczniów szkół z terenu powiatu;
- 5) Ośrodek Szkolno – Wychowawczy z internatem obejmujący pomocą uczniów ze wskazaniem Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej;
- 6) Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności dla mieszkańców Powiatu Łódzkiego Wschodniego i Powiatu Zgierskiego;
- 7) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, które zabezpiecza i organizuje opiekę dzieciom pozbawionym opieki ze strony rodziców biologicznych, wspiera rodziny zastępcze stałą pomocą i wsparciem obejmuje osoby usamodzielnione – wychowanków rodzin zastępczych, placówek opiekuńczo – wychowawczych.

7.1. Wnioski do programu

1. Rozwijanie systemu rodzinnej pieczy zastępczej poprzez pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych.
2. W rozwiązaniach długofalowych rozważenie możliwości zapewnienia instytucjonalnej pieczy zastępczej dla dzieci i młodzieży problemowej.

7.2. Główny cel Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018 – 2020

Propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego oraz rozwój pieczy zastępczej w celu zapewnienia dzieciom opieki i wychowania w warunkach zbliżonych do rodziny naturalnej.

7.3. Cele szczegółowe

1. Wspieranie rozwoju różnych form rodzicielstwa zastępczego.
2. Tworzenie systemu wsparcia rodzin zastępczych.
3. Organizowanie pomocy i wsparcia w procesie usamodzielniania się pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej.

Cel szczegółowy 1
Wspieranie rozwoju różnych form rodzicielstwa zastępczego

Zadania	Partnerzy
Prowadzenie akcji informacyjnej o formach rodzicielstwa zastępczego z uwzględnieniem nowych form zawodowych rodzin zastępczych	PCPR, ośrodki pomocy społecznej, lokalne media, organizacje pozarządowe, internet
Podniesienie poziomu wiedzy społeczeństwa na temat pieczy zastępczej poprzez: - opracowanie i rozpowszechnianie ulotek informacyjnych - artykuły prasowe	PCPR, ośrodki pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, lokalne media, internet
Pozyskanie kandydatów na rodziców zastępczych, w tym zawodowe rodziny pełniące funkcję pogotowia opiekuńczego i specjalistyczne	PCPR, ośrodki pomocy społecznej, placówki opiekuńczo – wychowawcze, organizacje pozarządowe, sądy
Szkolenie i kwalifikowanie kandydatów na rodziców zastępczych i zawieranie umów cywilno – prawnych w sprawie opieki i wychowania powierzonych im dzieci	PCPR
Wdrożenie systemu cyklicznych szkoleń dla funkcjonujących rodzin zastępczych	PCPR, organizacje pozarządowe, Urząd Wojewódzki
Utworzenie grup wsparcia dla rodzin zastępczych oraz pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej	PCPR, organizacje pozarządowe
Wsparcie psychologiczno – pedagogiczne osób prowadzących rodzinną pieczę zastępczą	PCPR, organizacje pozarządowe

Cel szczegółowy 2
Tworzenie systemu wsparcia rodzin zastępczych.

Zadania	Partnerzy
Budowanie sieci współpracy z podmiotami działającymi na rzecz dziecka i rodziny	PCPR, ośrodki pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, sądy rodzinne, placówki oświatowe
Nawiązanie współpracy z organizacjami pozarządowymi świadczącymi pomoc na rzecz dziecka i rodziny – poradnictwo	PCPR, samorządy gminne
Zorganizowanie systemu specjalistycznego poradnictwa, w tym psychologicznego, prawnego, pedagogicznego dla rodzin zastępczych oraz dzieci przebywających w pieczy zastępczej	PCPR, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, asystent rodziny
Ocena sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej z udziałem specjalistów z różnych dziedzin, np. psychologa, pedagoga, kuratora, a także innych specjalistów w zależności od indywidualnych potrzeb rodziny	PCPR, ośrodek adopcyjny, sąd, policja, służba zdrowia, szkoły, rodziny zastępcze, rodziny biologiczne

<p>Cel szczegółowy 3</p> <p>Organizowanie pomocy i wsparcia w procesie usamodzielniania się pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej.</p>

Zadania	Partnerzy
Wyrównywanie szans wchodzenia w dorosłe życie usamodzielnionym wychowankom, objęcie ich pomocą psychologiczną, pedagogiczną, prawną, socjalną, doradztwem zawodowym	PCPR, ośrodki pomocy społecznej, gminy, placówki opiekuńczo – wychowawcze, rodziny zastępcze, Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna, Powiatowy Urząd Pracy, podmioty gospodarcze
Realizacja programów usamodzielnienia, ich modyfikowanie i dostosowanie do aktualnych potrzeb wychowanka	PCPR, placówki opiekuńczo – wychowawcze, rodzina zastępcza, ośrodki pomocy społecznej
Utworzenie grup wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków	PCPR, placówki opiekuńczo – wychowawcze, wychowankowie
Praca specjalistów z wychowankami w procesie usamodzielniania	PCPR, placówki opiekuńczo – wychowawcze, organizacje pozarządowe

7.4. Priorytety programu

1. Upowszechnianie i podnoszenie poziomu wiedzy na temat rodzicielstwa zastępczego na terenie Powiatu Łódzkiego Wschodniego.
2. Ścisła współpraca PCPR z ośrodkami pomocy społecznej, zobligowanymi do podejmowania działań zmierzających do zapewnienia odpowiednich warunków dzieciom pozbawionym właściwej opieki i wychowania ze strony rodziców biologicznych.
3. Rozwijanie form wsparcia dla rodzin zastępczych.
4. Kompleksowa pomoc dziecku.
5. Organizowanie integracyjnych festynów/imprez propagujących ideę rodzicielstwa zastępczego.
6. Rozpowszechnianie materiałów edukacyjnych (broszur, ulotek, plakatów) wśród lokalnej społeczności powiatowej.
7. Organizowanie kampanii informacyjno – edukacyjnej dotyczącej tematyki pieczy zastępczej na terenie Powiatu Łódzkiego Wschodniego.
8. Współpraca z organizacjami pozarządowymi promującymi ideę rodzicielstwa zastępczego.
9. Usprawnienie i przyspieszenie przepływu informacji pomiędzy instytucjami poprzez stronę internetową Powiatu i PCPR-u.

7.5. Zakładane rezultaty realizacji programu

1. Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej dotyczącej wartości rodziny poprzez podejmowanie działań promujących rodzicielstwo zastępcze.
2. Zwiększenie liczby niezawodowych i zawodowych rodzin zastępczych.

3. Zmniejszenie liczby dzieci w wieku poniżej 10 roku życia przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej.
4. Wsparcie istniejących rodzin zastępczych poprzez organizowanie specjalistycznych szkoleń, mających na celu podniesienie ich kompetencji opiekuńczo – wychowawczych, prowadzenie grup wsparcia, zapewnienie dostępu do specjalistycznej pomocy, doposażenie ich mieszkań i przyznawanie świadczeń dla rodzin zastępczych.
5. Zatrudnienie koordynatorów celem udzielania pomocy rodzinom sprawującym pieczę zastępczą w realizacji ich zadań oraz współpracy z asystentami rodziny, zatrudnionymi w gminach na terenie Powiatu Łódzkiego Wschodniego.
6. Zapewnienie kompleksowej pomocy osobom usamodzielnianym oraz wsparcie w realizacji indywidualnych programów usamodzielniania, w tym poprzez wsparcie rzeczowe i finansowe.
7. Wzmocnienie procesu aktywizowania osób usamodzielnianych do uczestnictwa w życiu społecznym, kontynuowania nauki, uzyskiwania kwalifikacji zawodowych oraz podejmowania pracy.

7.6. Beneficjenci programu

1. Dzieci przebywające w pieczy zastępczej.
2. Rodziny zastępcze i osoby prowadzące rodzinne domy dziecka.
3. Rodzice naturalni dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.
4. Osoby usamodzielniane.
5. Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka.
6. Rodziny pomocowe sprawujące czasową opiekę nad dzieckiem pozbawionym opieki rodziców zastępczych.

7.7. Realizatorzy programu

Głównym realizatorem programu będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, które zostało wyznaczone na Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim.

Koordynatorem realizacji programu będą pracownicy Zespołu do spraw pieczy zastępczej działający w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie.

7.8. Partnerzy programu

Partnerzy:

- 1) Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej;
- 2) Miejskie i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej;
- 3) poradnie psychologiczno – pedagogiczne;
- 4) szkoły;
- 5) placówki pomocy społecznej;

- 6) Urząd Wojewódzki – Wydział Polityki Społecznej, Sądy Rodzinne, kuratorzy zawodowi i społeczni;
- 7) Policja;
- 8) organizacje pozarządowe;
- 9) służba zdrowia;
- 10) Kościoły i związki wyznaniowe;
- 11) lokalne media.

8. Ewaluacja i monitoring programu

Ewaluacja powinna:

- 1) sprzyjać rozwojowi instytucji pomocy społecznej i projektów, które są w niej realizowane;
- 2) przyczyniać się do wzrostu skuteczności działań i odpowiedzialności osób, które te działania realizują;
- 3) przyczyniać się do promocji instytucji pomocy społecznej;
- 4) eliminować negatywne aspekty programu.

Realizacja programu będzie monitorowana przez wydelegowanych do tego celu pracowników Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Łodzi. Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej będzie podlegał ewaluacji na przestrzeni kolejnych lat. W ramach ewaluacji prezentowanego programu prowadzony będzie monitoring, ukierunkowany przede wszystkim na diagnozę społeczną.

9. Promocja i monitorowanie programu

9.1. Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej będzie promowany poprzez:

- 1) plakaty, broszury i ulotki informacyjne rozpowszechniane w trakcie imprez społeczno – kulturalnych organizowanych na terenie Powiatu;
- 2) informacje w mediach;
- 3) strony internetowe jednostek organizacyjnych powiatu;
- 4) w trakcie konferencji, spotkań szkoleniowych, imprez kulturalno – sportowych z udziałem adresatów.

9.2. Monitorowanie poszczególnych zadań będzie dokonywane również poprzez analizę statystyczną zawartą w danych:

- 1) ilość porad udzielanych przez specjalistów;
- 2) ilość interwencji kryzysowych;
- 3) liczba dzieci, młodzieży i innych osób uczestniczących w imprezach integracyjnych;
- 4) liczba rodzin niewydolnych wychowawczo z określeniem powodów zjawiska;
- 5) liczba rodzin, w których występuje zjawisko przemocy domowej;

- 6) liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych;
- 7) liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych;
- 8) liczba dzieci opuszczających rodziny zastępcze oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze w celu powrotu do rodziny naturalnej lub przysposobienia;
- 9) liczba wychowanków usamodzielnionych;
- 10) wysokość środków przeznaczonych na realizację różnych programów celowych z podziałem na źródła finansowania;
- 11) wysokość środków przeznaczonych na pomoc pieniężną na częściowe utrzymanie dzieci w rodzinach zastępczych;
- 12) kwota wydatkowana na opłaty za pobyt dzieci w placówkach opiekuńczo – wychowawczych;
- 13) wysokość środków przeznaczonych na realizację ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Analizę danych statystycznych PCPR będzie prowadziło rocznie w I półroczu każdego roku obowiązywania Programu.

10. Miejsce i czas realizacji

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018 – 2020 będzie realizowany na terenie Powiatu Łódzkiego Wschodniego jako kontynuacja działań zapoczątkowanych w Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2012 – 2014 i 2015-2017. Zadania zaplanowane do realizacji w ramach programu będą wdrażane w formie ciągłej z uwzględnieniem bieżącej sytuacji i potrzeb Powiatu w zakresie pieczy zastępczej.

11. Zasady finansowania programu

Program będzie finansowany z budżetu Powiatu w ramach środków przyznanych dla Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, ze środków otrzymanych z budżetu Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Sejmiku Województwa Łódzkiego, Wojewody Łódzkiego i przy wsparciu środków uzyskanych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

12. Analiza SWOT Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej

1. Mocne strony:
  - 1) PCPR jako organizator rodzinnej pieczy zastępczej;
  - 2) wykształcona i doświadczona kadra; koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej;
  - 3) dobre zaplecze organizacyjno-administracyjne;
  - 4) dostępność bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego: prawnego, psychologicznego, socjalnego, grup wsparcia;
  - 5) wypracowane zasady współpracy z gminami w zakresie pomocy dziecku i rodzinie;

- 6) zwiększająca się świadomość rodzin zastępczych w sprawie właściwych relacji z rodzinami naturalnymi dzieci.
2. Słabe strony:
- 1) niewystarczająca liczba specjalistycznych rodzin zastępczych;
  - 2) niewystarczająca liczba placówek opiekuńczo – wychowawczych wsparcia dziennego w gminach;
  - 3) niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych w gminach dla wychowanków pieczy zastępczej;
  - 4) niski poziom infrastruktury na rzecz pomocy i wsparcia rodzin w kryzysie na terenie Powiatu – konieczność korzystania z infrastruktury Miasta Łodzi;
  - 5) trudności komunikacyjne – ograniczona dostępność do komunikacji publicznej, PKS, PKP, utrudniające mobilność mieszkańcom zwłaszcza osobom ze środowisk wiejskich, zagrożonych wykluczeniem;
  - 6) brak aktywności klientów pomocy społecznej i pieczy zastępczej w zakresie organizacji grup samopomocowych;
  - 7) ograniczone środki finansowe na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz rehabilitacji osób niepełnosprawnych.
3. Szanse:
- 1) zwiększenie liczby asystentów rodziny;
  - 2) zmniejszenie liczby dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej;
  - 3) współpraca z pracownikami socjalnymi, asystentami rodziny i koordynatorami;
  - 4) sprawny przepływ informacji w celu lepszego doboru rodzin zastępczych;
  - 5) rozszerzenie współpracy z organizatorami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi;
  - 6) racjonalne wykorzystanie środków finansowych.
4. Zagrożenia:
- 1) niedostateczna ilość środków finansowych przeznaczonych na rozwój pieczy zastępczej;
  - 2) brak kandydatów do pełnienia rodzinnej, specjalistycznej pieczy zastępczej;
  - 3) wypalenie zawodowe opiekunów zastępczych;
  - 4) ograniczona możliwość wsparcia wychowanków w procesie usamodzielnienia;
  - 5) brak perspektyw zatrudnienia zgodnego z aspiracjami młodych ludzi, wyjazdy zarobkowe za granicę;
  - 6) częste zmiany w systemie prawnym, m.in. w zakresie pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych, pieczy zastępczej itp.

13. Podsumowanie

Dla prawidłowego rozwoju dziecka niezbędne jest zapewnienie mu opieki i wychowania w rodzinie naturalnej i stworzenie jak najlepszych warunków rozwoju.

Podjęte działania pozwolą jak najdłużej funkcjonować dziecku w środowisku rodzinnym. Będzie to możliwe dzięki specjalistycznemu poradnictwu, współpracy z gminami oraz wsparciu finansowemu pozwalającemu na wyjście z sytuacji kryzysowej.

Dzieci, które zostały pozbawione właściwej opieki i wychowania w rodzinie biologicznej, zostaną umieszczone w rodzinach zastępczych lub rodzinnym domu dziecka. Natomiast dzieci starsze zagrożone demoralizacją i wykluczeniem społecznym powinny być objęte specjalistyczną i terapeutyczną pomocą w przystosowanych do tego placówkach opiekuńczo – wychowawczych.

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Łódzkim Wschodnim na lata 2018 – 2020 zakłada tworzenie warunków dla poprawy jakości życia rodzin i dzieci. Niezbędne jest systematyczne podnoszenie świadomości społecznej o przyczynach i skutkach dysfunkcji oraz promocja rodzinnego stylu życia.

Spodziewanym efektem realizacji programu ma być polepszenie sytuacji dziecka i rodziny, podniesienie poczucia bezpieczeństwa socjalnego, ograniczenie patologii społecznej, zminimalizowanie negatywnych zachowań oraz stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla rodziny i dziecka i ograniczenie liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

Przyjęcie programu nie oznacza obowiązku realizacji wszystkich działań w danym roku, czy okresie. Program ma charakter otwarty i będzie podlegał ewaluacji w zależności od pojawiających się potrzeb.

Założenia Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej, które nie zostaną zrealizowane w latach 2018-2020, będą uwzględnione w kolejnym programie.